

100 ימים של כלכלת טוב משותף

אחת השאלות המרכזיות בתחומי העשייה המוניציפלית היא איך ליצור תנופה כלכלית שמביאה שגשוג ושיפור באיכות החיים. כלומר, כיצד לבנות כלכלה מקומית שמיטיבה עם התושבים וקהילותיהם, עם העסקים, ועם הרשות – כלכלה המסתכלת על בני אדם – כלכלת הטוב המשותף.

מרבית הרשויות המקומיות פועלות מתוך הנחה כי כדי להגיע לשגשוג כלכלי ברשות, צריך להגדיל את התקציב ככל הניתן כך יהיו משאבים רבים יותר לחלוקה ולשגשוג רבתי. מאידך, תפיסה שמתמקדת בכלכלת הטוב המשותף, גורסת שהשגשוג מגיע ממגוון מנופים ברשות, וממגוון משאבים, לא רק הכספיים. חלקם יבואו לידי ביטוי בתמורות כלכליות ישירות ואילו חלקם בתמורות חברתיות וסביבתיות. זו תפיסה שמבינה שהפעילות הכלכלית ברשות היא מעצבת מרכזית של החיים ברשות, ולכן את התנאים לשגשוג ניתן וצריך לייצר תוך כדי הפעילות הכלכלית ולא רק בסופה.

כלכלת טוב משותף, מזהה באיכות החיים של האדם את אחד המרכיבים המרכזיים לאושרו, ולחיזוק הרשות המקומית. איכות חיים זו מושפעת מהמשפחה, הקהילה ומגורמים רבים נוספים שאינם חומריים. מתוך הבנה זו, ישאף ראש הרשות, להעשיר את חייהם של התושבים לא רק מבחינה חומרית אלא גם ע"י הגברת הקשרים החברתיים, איזון בין פנאי לעבודה, חיזוק הגאווה המקומית, שמירה על מרחב ציבורי פתוח וירוק, על אוויר נקי, חיי תרבות ויצירה תוססים ועוד.

עקרונות המדיניות

1. **מבוסס מקום** - פיתוח כלכלי צריך להיות מבוסס מקום, אנשים ותרבות - להתבסס על המשאבים המקומיים; ערכי הטבע והתרבות והיכולות וצרכים של התושבים. על כן נדרש תהליך מיפוי לזיהוי מקורות השגשוג המקומיים, ולזיהוי הצרכים של כלל התושבים.
2. **חברתי + כלכלי + סביבתי** - מטרת כלכלת הטוב המשותף היא לקדם את רווחת כלל התושבים ואת השגשוג החברתי-סביבתי. לכן הרשות תבחן את החלופות השונות לפיתוח מקומי לא רק על פי כמות הכסף שתיכנס לקופתה, בטווח הקצר, אלא בעיקר על פי השפעתן על הקהילות, המרחב הציבורי, חיי התרבות ואיכות הסביבה.
3. **הרשות המקומית כשחקן כלכלי** - הרשות המקומית יכולה להיות גורם משמעותי בהנעת השגשוג המקומי. רשות כזו, לוקחת תפקיד פעיל כמחוללת פעילות כלכלית, שתתרום לחיזוק הקהילות המקומיות, לחוסן העסקים המקומיים ולהתפתחות תחומים עתידיים.
4. **הרשות כעוגן** - העירייה עצמה יכולה להפוך לשחקן כלכלי משמעותי ברמה המקומית. בחינה מחודשת של מערכות הרכש, כוח אדם, בנייה ופרויקטים - כמחוללי כלכלה ותעסוקה מקומיים יכולה להשאיר משאבים רבים ברשות.
5. **אצלנו בחצר** - פעמים רבות רשות מקומית מנהלת את המשאבים במיקור חוץ; אנרגיה מגיעה מתחנות כוח, מים ושפכים ממתקנים אזוריים, פסולת משונעת לאתרי הטמנה ומזון מגיע ארוז ומעובד משדות רחוקים. ייצור מקומי יכול לספק מקורות הכנסה ותעסוקה משמעותיים. ניתן לייצר אנרגיה בעיר על הגגות הפרטיים והציבוריים, לגדל מזון בעיר או בקרבת מקום ולהפוך את הפסולת למשאב לבנייה, גינות ותעשייה. ייצור מקומי מקטין את ההשפעות הסביבתיות, מגדיל את החוסן

המקומי ומחולל תעסוקה איכותית גם עבור שכבות המתקשות להשתלב בשוק העבודה, ונתפסות כנטל על השירותים החברתיים.

6. **שותפות רחבה** – השגשוג המקומי מתבסס על שותפויות רחבות, הן בחלוקת המשאבים והן ברווחים ובתמורות. תהליכי פיתוח מקומיים יתבססו על העצמת התושבים, שיתוף של כלל מחזיקי העניין בקבלת ההחלטות, בניהול המשאבים ובחלוקת התמורות. שותפות רחבה כוללת גם את הגברת המכפיל הכלכלי – ככל שיש יותר עסקים ברשות המקומית, הצורכים שירותים וסחורות אחד מהשני, ומגדילים את הפעילות העסקית המקומית, כך גדלים המעגלים הכלכליים בהם תושבים לוקחים חלק והכלכלה המקומית הופכת לאיתנה וחסונה יותר, עם אפשרויות תעסוקה מגוונות ושגשוג עסקי רב, לרווחת כלל התושבים.

המלצות ליישום המדיניות למאה הימים הראשונים על

פי העקרונות*

*הערה – חשוב לציין שכל אחת מההמלצות במסמך היא עולם תוכן בפני עצמו. שניתן להרחיב עליו בנפרד.

עקרון 1 – מבוסס מקום

פעולות

1. מיפוי מבוסס מקום

○ מיפוי זרימות וזליגות (מבוסס על [מודל הדלי הדולף](#) שפותח על ידי ה- new economic foundation, כדי להסביר את קצב זליגת המשאבים החוצה מהרשות המקומית) – משאבים נכנסים ויוצאים מהישוב, חלקם תורמים בצורה משמעותית לרווחה המקומית וחלקם זולגים ישר החוצה.

המיפוי מאפשר לזהות את המקורות למשאבים, וכן את הנקודות שבהן הזרימה מובילה אל מחוץ לישוב.

○ יצירת מפת רדיוסים לכלכלה המקומית – מיפוי גיאוגרפי של הכלכלה המקומית; היכן קונים ומשקיעים התושבים? התיירים? בעלי העסקים? הרשות עצמה?

○ מפת בעלי עניין – מיפוי השחקנים המקומיים; תושבים, תיירים, תושבי רשויות סמוכות ועוד.

2. זיהוי צרכים וחזקות – ניתוח SWOT לכלכלה המקומית במטרה לחשוף צרכים לא מסופקים ומשאבים לא מנוצלים.

3. נראות – תוצר תהליך המיפוי היא מפת המשאבים המקומיים וזהו נכס לרשות, חשוב להפוך אותה לאמצעי לחיבור התושבים וחיזוק המעורבות והזהות המקומית. מומלץ, להפוך אותה למותג ולתייג בכל ערוץ אפשרי: אתר העירייה, מודעות ברחובות ובמוסדות ציבוריים, רשתות חברתיות וכו'.

דוגמאות מהארץ ומהעולם

- מדריך למיפוי מקומי – [פרויקט כלכלה מקומית מקיימת בנגב](#)
- מדריך למיפוי כלכלה מקומית – [Cities Alliance](#)
- מדריך למדידת המכפיל המקומי – [nef](#), [בריטניה](#), [מדריך הדלי הדולף](#)
- מדריך משכונה קיימת לשכונה מקיימת – [מרכז השל לקיימות ועיריית תל אביב יפו](#)

עקרון 2 – חברתי + כלכלי + סביבתי

פעולות

- יצירת סט של מדדים לבחינה של המצב החברתי והסביבתי בשיתוף הציבור.
- פיתוח כלי הערכה ומדידה שימשו את הרשות בבחינת חלופות.

דוגמאות מהארץ ומהעולם

0 [מדדי איכות החיים של ישראל](#) – [לשכה מרכזית לסטטיסטיקה](#)

0 [Better Life Index](#) – [OECD](#)

עקרון 3 – הרשות המקומית כשחקן כלכלי

פעולות

1. **רכש מקומי** – תעדוף מחדש של הרכש ומערכת ההספקה כך שתתמוך בכלכלה המקומית: מתן עדיפות לעסקים וספקים מקומיים במכרזים, התחייבות ארוכת זמן לרכש מקומי ועוד.
2. **מינוף מוסדות עוגן** – ברשויות רבות ישנם מוסדות שסביבם מתקיימת פעילות כלכלית קבועה, כגון: בתי חולים, בתי ספר, מוסדות אקדמיים ומתנ"סים. מיפוי הוצאות מוסדות העוגן ברשות ומחוצה לו וניתוב מחדש של מדיניות הרכש שלהם לטובת המקומי, יכול להוות מנוע לצמיחה כלכלית ברשות.
3. **תמיכה בעסקים מקומיים** – הקמת מועדון עסקים בינוניים, קטנים וזעירים. מועדון לעסקים אלו, ייתן פעילויות הכשרה לבעלי העסקים, יאפשר מרחב להכרות ויצירת שיתופי פעולה בין העסקים ברשות, ייצר דו שיח בין הרשות לבין העסקים שאינו "אכיפתי" בעיקרו ויאפשר הירתמות הדדית לטובת הקהילה, העסקים, הרשות והתושבים.
4. **העצמת היכולות הכלכליות של הקהילה** – בניית הכשרות ומנטורינג לעסקים קטנים, מתן מיקרו-הלוואות. הרשות יכולה ליצור מרחבי עסקים קטנים, שמקבלים תמיכה באמצעות שיווק, אירועים, פעילויות, שדרוג המרחב הציבורי ומיתוג האזור.
5. **ייצור משאבים מקומי** – הערכה מחודשת וירוקה לניהול המשאבים המקומיים: אנרגיה, תחבורה, מזון, פסולת ומים. הרשות המקומית יכולה להפוך את הטיפול במשאבים ובפסולות לטיפול מקיים ולהפוך אותם למקור הכנסה ושגשוג במקום הוצאה וזיהום.

6. **תמיכה ביזמים וביוזמות בתחום** – בשנים האחרונות מתפתחים כיוונים חדשים המחזקים ומעשירים את כלכלת הטוב המשותף. כיוונים אילו נשענים במידה על כלכלה שיתופית, רשתות חברתיות ופיתוחים טכנולוגיים. הרשות המקומית יכולה לעודד יזמים ולשחק תפקיד מפתח בעידוד חשיבה חדשנית בעזרת הקמה, או תמיכה בהקמה, של האב/חממה ליוזמות אלו, ואף באימוץ וקידום פיתוחים שכאלו: מטבעות מקומיים, עסקים חברתיים, וכו'.

דוגמאות מהארץ ומהעולם

- מוסדות עוגן – [מיזם יה"ב מוסדות העוגן](#)
- רכש מקומי – [Evergreen Cooperatives](#)
- עסקים מקומיים – [BZB מועדון העסקים הקטנים במועצה אזורית בני שמעון](#)
- פיתוח שת"פ רשות ועסקים מקומיים – [תו ירוק לעסקים, עיריית תל אביב יפו](#)
- מרחבים כלכליים מקומיים – [פרויקט המעגל וגן החשמל בתל אביב](#)
- ייצור משאבים מקומי – [אנרגיה במועצה אזורית אילות והעיר אילת](#)
- טיפוח יוזמות – האבים עירוניים: [האביטוס](#), [סיאול](#)

עקרון 4 – שותפות רחבה

פעולות

תקציב השתתפותי – תקציב השתתפותי הינו תהליך שבו מאפשרים לתושבים להשתתף בצורה פעילה בחלוקת חלק מתקציב הרשות. במסגרת המהלך יוקם גוף השתתפותי של נציגי התושבים והרשות, שידון בנתח תקציב מסוים שאותו תקצה הרשות. המהלך מאפשר לתושבים להיות מעורבים יותר בנעשה ברשות ולרשות להיעזר בחוכמת התושבים בנוגע לצורכיהם והדרך הנכונה ביותר לספק צרכים אלו. בנוסף, התהליך רותם את הציבור לפתרונות המוצעים משום שהם פרי יצירתו.

יצירת פלטפורמות שיתוף – פלטפורמות של שיתוף מאפשרות לאנשים נגישות למוצרים ושירותים מבלי שיש להם צורך בבעלות, דבר שמוזיל את הוצאות המחיייה והצורך בעוד מקום לאחסון. לדוגמא: מדוע לקנות מסור חשמלי ואחרי זה להזדקק למקום אחסון עבורו, אם אפשר להלוות אותו מספריית כלי עבודה מקומית. בנוסף פלטפורמות אלו, מייצרות עוד קשרים הזדמנויות לקשרים בתוך הקהילה שאינם רק כלכליים, אלא הם גם חברתיים וקהילתיים. במידה ומדובר בפלטפורמה של הרשות, היא מגבירה את התקשורת בין הרשות לתושבים בעקבות נגישות התושבים לתכנים ופרסומים.

דוגמאות מהארץ ומהעולם

- מודל שותפות בין מגזרית – [מרכז השל לקיימות](#)
- תקציב השתתפותי – [ניו יורק ומקומות אחרים בעולם](#)
- כלכלה שיתופית – ["Sharing Cities: Activating the Urban Commons"](#)

המלצה אחרונה הנוגעת להובלת ותכלול התהליך

כראש רשות, יכולתך להוציא לפועל את ההמלצות הרשומות מעלה תלויה במידה רבה (כמו בנושאים רבים אחרים) ביכולתך ליצור את המבנים הארגוניים שיתמכו במהלך, ומעל לכל, לתת לפעולה מעמד וגיבוי מתמשך. רצוי למסד מנגנון קבוע – למשל יחידה אסטרטגית אשר תבנה מהלך אסטרטגי מתכלל שיתורגם לתוכניות עבודה ותקציב לרוחב היחידות ברשות. לגורם כזה, צריכה להיות יכולת לתכלל את היחידות השונות, למנף שיתופי פעולה ולייצר תמונה כוללת לנושא ולקידומו.

לסיכום

פעמים רבות מדמים את הכלכלה לקטר – "הקטר הכלכלי". כדי שהקטר הכלכלי יוביל קרונות של שגשוג וטוב משותף הוא צריך שירתמו אליו את הקרונות הנכונים ונהג קטר

בעל יכולת, שיוכל לנווט אותם ליעדם. אנחנו מקווים שהמסמך הזה יאפשר לעשות את שניהם.

ד"ר ליה אטינגר, יובל סתיו ורן רביב - מרכז השל לקיימות

ד"ר אורלי רונן - בי"ס פורטר ללימודי סביבה אוניברסיטת ת"א